

TRADICIJA I SUVREMENOST

POSŁANIK MUHAMMED, S.A.V.S., KAO UZOR MUALLIMIMA I VJEROUČITELJIMA

DR. FUAD SEDIĆ

Allahov Poslanik, s. a. v. s., kaže:

Allah, dž.š., nije me poslao kao nasilnika (niti svadljivca, niti onoga koji zbunjuje) nego me poslao kao muallima koji podučava i olakšava... (Hadis bilježi Ahmed)¹

Hvala Allahu, dž.š., koji je poslao Muhammeda, s.a.v.s., kao milost svim svjetovima i učinio ga uzorom muslimanima za kojim će se povoditi svi oni koji ga vole i žude da se nađu u njegovom društvu u Džennetu.

O Allahovom poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., njegovim karakteristikama i osobinama napisano je hiljade djela, koja su pisali i muslimani i nemuslimani. U svakom stoljeću nakon njegovog poslanstva pisane su nove knjige, organizirani razni kongresi i simpoziji o njegovoj ličnosti i životopisu, na kojima se dopunjavalo ono što je do tada napisano i rečeno i dodavalo ono što se novo otkrilo.

Nema sumnje da je Muhammed, s.a.v.s., čovjek čiji je životni put najdetaljnije opisan, sačuvan i prenesen narednim generacijama. Pridružujući se onima koji su ranije pisali o Poslaniku, s.a.v.s., i njegovom životu, pokušat ću u ovom skromnom radu, ukazati na neke od njegovih vrlina i karakteristika koje bi trebale biti orijentacija nama misionarima, muallimima i vjeroučiteljima.

Mnogi se pitaju: kako je Muhammed, s.a.v.s., uspio da od ljudi, čije se stremljenje u životu

svodilo na napadanje, otimanje, zarobljavanje, pridavanje važnosti dunjalučkim uživanjima, koji su se međusobno ubijali, ratovali, mrzili, pustinski i divljački živjeli; kako je - u periodu od nekoliko godina - uspio da od njih napravi generaciju i ljude koji će biti uzor u imanu i bogobožnosti? Odgovor je da su ti ljudi istinski povjerovali u Allaha, dž.š., i iskreno slijedili Njegovog Poslanika. To je veličina islama i jedna od mudžiza Muhammeda, s.a.v.s.

Kada Allah, dž.š., u Kur'anu govori o poslanicima onda ih opisuje sa nekom od osobina po kojoj su se istakli. Za Ismaila, a.s., kaže se da je ispunjavao dato obećanje: "I spomeni u Knjizi Ismaila! On je ispunjavao dato obećanje i bio poslanik, vjerovjesnik."² Isa, a.s., opisan je kao blagoslovljen i poslušna svojoj majci: "...i učiniće me, gdje god budem, blagoslovljenim, i narediće mi da dok sam živ namaz obavljam i milostinju udjeljujem, i da majci svojoj dobar budem, a neće mi dopustiti da budem drzak i nepristojan."³ Allah, dž.š., u suri Enbija opisuje Ishaka i Jakuba da su bili dobri: "I poklonismo mu Ishaka, i Jakuba kao unuka, i sve učinismo dobrim."⁴ U istoj suri se Davud i Sulejman, a.s., opisuju da im je dato znanje: "...i obojici smo mudrost i znanje dali."⁵ Također se u ovoj suri Ismail, Idris i Zulkifl, a.s., opisuju kao strpljivi: "I Ismalu, i Idrisu, i Zulkiflu, a svi su oni bili strpljivi."⁶

Iz navedenih kur'anskih citata vidimo da Allah, dž.š., neke od poslanika opisuje sa nekim

od karakteristika, ali na kraju ove iste sure, kada opisuje Muhammeda, s.a.v.s., ne opisuje ga jednom određenom karakteristikom, nego ga ističe uopćeno kao božansku uputu cijelom čovječanstvu. On je milost i blagodat za čovječanstvo, koje je Allah, dž.š., poslao kao što je dao blagodat Sunca i Mjeseca.

Allah, dž.š., kaže:

*A tebe smo samo kao milost svjetovima poslali.*⁷ Na drugom mjestu Allah, dž.š., hvali Muhammeda i kaže:

*Ti si zaista, najljepše čudi.*⁸ Također, neki od komentatora Kur'ana smatraju da se sa nurom (svjetlošću) u ajetu: "Od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna."⁹, misli na Muhammeda, s.a.v.s.

Prema tome Muhammed, s.a.v.s., milost je i svjetlost za čovječanstvo, pa ako bi se čovječanstvo odreklo i udaljilo od poslaničkog kodeksa ponašanja, onda bi ono ostalo bez svjetlosti i bez milosti, a to bi rezultiralo moralnim krahom.

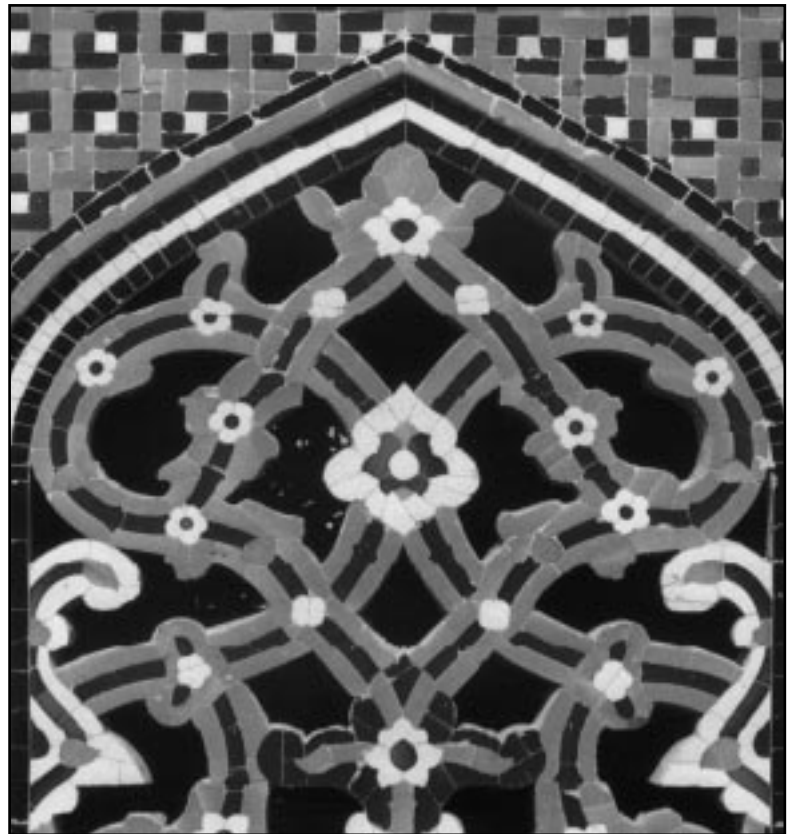
Allahov Poslanik, s.a.v.s., u dobro poznatom hadisu kaže:

"Zaista sam poslan samo da upotpunim lijepo ponašanje."¹⁰ Iz hadisa se razumije da je Muhammed, s.a.v.s., poslan da upotpuni i dovrši moralni kodeks ponašanja za čovječanstvo. Znači da on nije počeo sa uspostavljanjem moralnih principa od nule, jer su već postojale neke moralne norme koje su dostavili poslanici prije njega pa ih je on, s.a.v.s., samo upotpunio. Kao što je potvrdio i dopunio neka pravila moralnog ponašanja koja je zatekao kod ljudi.¹¹

Jedan kršćanski pisac iz Libana kaže: "Muhammed je uspio za vrlo kratak vremenski period da napravi takvu moralnu, duševnu i društvenu revoluciju što nije pošlo za rukom nikome u historiji čovječanstva."¹²

KODEKS PONAŠANJA I KONTAKTIRANJA SA DRUGIMA

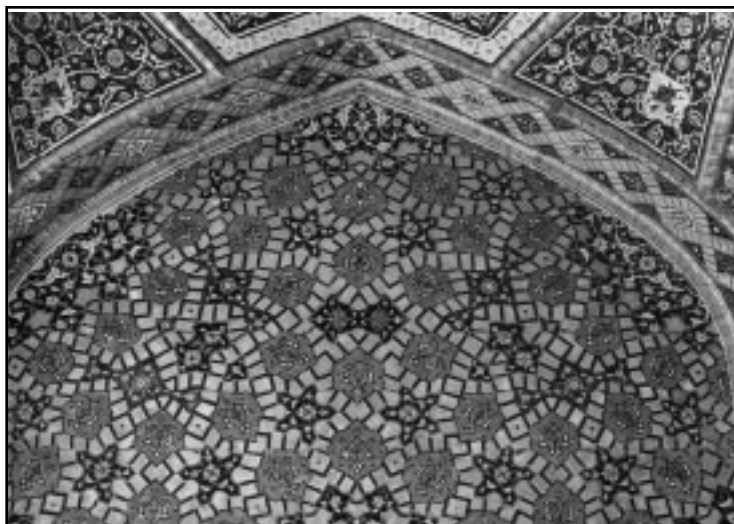
Ponašanje i odnos sa drugima je širok pojam u koji se ubraja: ponašanje i odnos djeteta prema roditelju, odnos roditelja prema djeci, muškoj i ženskoj, odnos nastavnika prema učeniku i odnos učenika prema nastavniku, odnos muslimana jednih prema drugima, odnos prema prijateljima i komšijama, odnos službenika i radnika prema kolegama na radnom mjestu i odnos prema samom poslu i slične relacije i kontakti među ljudima. Kada se ovolika pažnja

pridaje odnosu i kontaktima sa stvorenjima, kakav bi tek trebao biti odnos prema Stvoritelju? Lijepo ponašanje prema Stvoritelju se odražava lijepim odnosom prema stvorenjima, pa ako ovo prvo bude potpuno i dobro i ovo drugo će biti bolje.

Sejjid Hava kaže: "U kodeksu ponašanja sa drugima, vidimo da je Allahov Poslanik uspio okupiti sve vrste ljudi, tako da je uspio očistiti munafikluk (licemjerstvo i dvoičnjaštvo) iz srca većine munafika. Također je uspio otkloniti neprijateljstvo i mržnju iz srca svojih neprijatelja tako da im je postao draži od njih samih. Znao je Poslanik u svakoj situaciji postupiti onako kako zahtijeva data situacija; bio je strog kada je trebala strogost, a bio je blag tamo gdje je trebala blagost, mada je blagost nadvladala strogost. Allah, dž.š., odgojio ga je sa riječima:

*Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si osoran i grub, razbježali bi se od tebe. Zato im praštaj i moli da im bude oprosteno i dogovaraj se s njima.*¹³ Poslanik, s.a.v.s., bio je blage riječi, milostivog srca, brinuo se za muslimane, praštao je i prelazio preko tuđih grešaka, molio je Allaha, dž.š., da im oprost i grijehe. Pa ima li u svijetu ljepšeg i uljudnijeg ponašanja od ovoga Poslanikovog ponašanja..."¹⁴

KAKO PRIVUĆI PAŽNJU SLUŠALACA?

Muallim, vjeroučitelj i misionar mora biti omiljen u svojoj sredini i treba biti takav da se njegovo društvo oduševi njegovom pojavom, da mu se obraduju i jedva čekaju da se s njim vide, kako bi nešto novo naučili i to primijenili.

Da bi ovo postigao, muallim ili vjeroučitelj, treba pogledati na koji način je Poslanik uspio steći takvo povjerenje, ljubav u svojoj sredini. Ashabi su toliko voljeli Poslanika i jedva su čekali kada će se s njima sresti, a ako bi prošlo više dana da se ne sretnu to bi se odražavalo na njihovo raspoloženje.

Širinu ljudskosti Poslanikovog, s.a.v.s., odnosa prema onima koje je podučavao najbolje opisuje njegov ashab i učenik Enes ibn Malik, r.a., koji kaže:

“Služio sam Poslanika, s.a.v.s, deset godina, a da mi nikada nije rekao za nešto što sam uradio: ‘Zašto si to uradio?’ niti za nešto što nisam uradio: ‘Zašto nisi to uradio?’, Poslanik je bio najljepšeg morala.” (hadis je sahih)¹⁵

Poslanik, s.a.v.s., kada bi s nekim razgovarao toliko bi mu se posvetio i obratio pažnju da bi sagovornik stjecao dojam da je on Poslaniku najdraža osoba. To se vidi iz hadisa koji prenosi Amr ibn As, r.a., koji kaže:

“Kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., razgovarao, onda bi se licem okrenuo prema onome s kim razgovara i posvetio mu pažnju - makar to bio i najlošiji čovjek. Na taj način on je pridobijao srca tih ljudi. Tako se jednom okrenuo licem prema meni i govorio mi da sam pomislio da sam najbolji čovjek. Ja ga upitah ‘Poslaniče, ko je bolji, ja ili Ebu Bekr?’ ‘Ebu Bekr’ - odgovori on. Ja opet upitah: ‘Poslaniče, ko je bolji, ja ili Omer?’ - ‘Omer’ - reče on. Ja ponovo upitah:

‘Poslaniče, ko je bolji, ja ili Osman?’ - ‘Osman’ - reče on. Kada mi je to rekao i potvrdio, poželio sam da ga to nisam ni pitao.” (hadis je sahih)¹⁶

Pored toga što je imao toliko obaveza, uvijek je nalazio vremena za sve ljude sa kojima je kontaktirao, sa staricama, siromasima, pa čak i sa djecom, kojima bi selam nazivao i po glavi ih milovao. Tim svojim postupcima i govorom Poslanik, s.a.v.s., ucrtao je jasan put svima onima koji ga žele slijediti. Čak je nalazio vremena i za one ljude za koje je znao da su neprijateljski raspoloženi prema njemu. Ovo nam najbolje oslikava sljedeći slučaj:

Aiša, r.a., kaže: “Jednom prilikom, dok je Poslanik, s.a.v.s., bio kod mene u kući, pokucao je neki čovjek, tražeći odobrenje da uđe. Kada sam ga obavijestila o kome se radi Poslanik reče:

‘Ružan li je to sagovornik (sudrug).’ Zatim mu je Poslanik dopustio da uđe, i kada je ušao, Poslanik je s njim fino razgovarao. Kada je taj čovjek otišao ja rekoh: ‘Poslaniče, kada je taj čovjek pokucao rekao si to i to, a kada je ušao lijepo si sa njim pričao?!’ Poslanik, s.a.v.s., na to reče: ‘Aiša, najgori ljudi su oni koje narod izbjegava i kloni ih se bojeći se njihovog zla.’”¹⁷ Ovaj slučaj ukazuje na to da je Poslanik, s.a.v.s., uvijek znao s kim, kako i na koji način treba razgovarati.

ALLAH, DŽ.Š., ODGOJIO JE POSLANIKA

Allah, dž.š., izabrao je Muhammeda, s.a.v.s., za svog posljednjeg i najodabranijeg poslanika i On ga je podučio moralnom ponašanju i odgojio ga, kao što se u hadisu kaže:

“Mene je moj Gospodar odgojio najljepšim odgojem.”¹⁸ U sklopu tog odgoja je i Allahov ukor i prigovor Poslaniku, s.a.v.s., koji je ostao upisan u Knjizi koja će se učiti sve do Sudnjeg dana. Većina komentatora Kur’ana, kao povod objave sure Abese, spominju sljedeći slučaj:

Jednom prilikom, dok je Poslanik, s.a.v.s., razgovarao sa poglavarima plemena Kurejš, pokušavajući ih pridobiti u islam, a sa njima i ostale njihove sljedbenike, dođe slijepi ashab Ibn Ummi Mektum, r.a., i počeo uporno Poslanika pitati za nešto. Poslanik, s.a.v.s., poželio je da mu on u tom momentu nije prišao, kako bi se mogao što više posvetiti ovoj skupini sa kojom je razgovarao, jer je u tome vidio interes islama i muslimana. Zbog toga se Poslanik u tom momentu okrenuo i namrštio, što je bilo povodom objave kur’anske sure:

On se namrštio i okrenuo, zato što je slijepac njemu prišao. A šta ti znaš, možda on želi da se očisti, ili pouči pa da mu pouka bude od koristi. Onoga koji je bogat, ti njega savjetuješ, a ti nisi kriv ako on neće da vjeruje; a onoga koji ti žureći prilazi i strah osjeća, ti se na njega ne osvrćeš. Ne čini tako!”¹⁹

Kurtubi kaže: “Poslanik je tom prilikom pomislio: ‘Ovi (Kurejšije) će reći: ‘Ovoga poslanika slijede samo slijepi, siromašni i robovi’, pa se namrštio i okrenuo...” Sevri kaže: “Nakon objavljivanja ovih ajeta, kada god bi Ibn Umme Mektum došao Poslaniku, s.a.v.s., on bi mu prostirao svoju prostirku da sjedne pored njega i govorio bi mu: ‘Dobro došao onaj zbog koga me moj Gospodar ukorio!’ Tada bi ga Poslanik pitao ima li kakvu potrebu.” Također ga Poslanik, s.a.v.s., dva puta ostavlja kao svog zastupnika u Medini, za vrijeme svog odlaska u borbu...

Učenjaci kažu: Ovaj postupak Ibn Umme Mektuma smatra se njegovom greškom, jer on nije vidio da je Poslanik, s.a.v.s., zauzet razgovorom sa drugim ljudima, želeći da pređu na islam, ali i pored svega toga Allah, dž.š., ukorio ga je, da se zna da je siromašan vjernik bolji od nevjernika, makar on bio i bogat...”²⁰

Ovo je velika poruka, lekcija i pravilo za čovječanstvo, za čije prenošenje i primjenu je bio potreban lično Poslanik, s.a.v.s. Jer dostaviti ljudima i objelodaniti takav ukor vezan za taj događaj može samo Poslanik. Bilo kome drugom od velikana, sasvim je bilo dovoljno da bude upozoren na tu grešku, da je uvidi i da se je kloni ubuduće, ali ovo je stvar poslanstva koja ima poseban tretman i dalje ciljeve i gledišta. Samo se na ovakav način ovaj kodeks ponašanja mogao usaditi u duše i u život ljudi i upravo zbog toga je Poslanik nakon ovog događaja posebno dočekivao ovog ashaba izražavajući mu dobrodošlicu i govoreći: “Dobro došao onaj zbog koga me moj Gospodar ukorio!”²¹

DRUGE PEDAGOŠKE METODE KOJE JE POSLANIK KORISTIO

Muhammed, s.a.v.s., u svom je kontaktiranju sa ljudima koristio razne metode koje se i danas primjenjuju u obrazovanju. Zahvaljujući tim metodama ashabi su vrlo lahko upamtili sve ono što im je Poslanik, s.a.v.s., govorio i čemu ih je podučavao.

- Od Poslanikovih metoda u obraćanju ljudima bilo je to da nikada nije ljude imenovao, ili

javno poimenice prozivao, mada je vrlo često tačno znao o kome se radi. Njegov način pristupa datom problemu koji bi se pojavio, ili prekršaju koji je počinjen, bilo je da se Poslanik, s.a.v.s., popne na minberu i obrati se ashabima na sljedeći način: “Ima ljudi koji postupaju tako i tako”, ili “Šta misle oni koji tako i tako rade?” Na taj način Poslanik bi podučavao prisutne i liječio problem u društvu, bez sramoćenja ikog od prisutnih ili dovođenja u nezahvalnu situaciju.

- Umjerenost u podučavanju je također, odlika koja je krasila Poslanikov metod. Šekik ibn Seleme kaže: “Abdullah ibn Mes’ud, r.a., nam je držao predavanje svakog četvrtka, pa mu neko od ljudi reče: ‘O Ebu Abdurrahmane, volio bih da nam vaziš svaki dan.’ Ibn Mes’ud, r.a., reče: ‘Ja se bojim da vam ne bih prešao u dosadu i zato vam se povremeno obraćam, kao što se i Allahov Poslanik, s.a.v.s., nama povremeno obraćao kako ne bi ljudima prešao u dosadu.’”²² Dakle, treba voditi računa o tome koliko se, kome i o čemu govori, kao što treba praviti razliku između vaza i podučavanja, budući da je ovo drugo za one koji ga žele i prisutni su zbog toga, za razliku od vaza koji se povremeno upućuje prisutnima u raznim situacijama.

- Ibn Abbas, r.a., kaže: “Vazi ljudima, jednom, dva ili maksimalno tri puta u sedmici da im ne bi prešao u dosadu sa Kur’anom.”

Ibn Mes’ud, r.a., kaže: “Pričaj ljudima sve dok te gledaju i pomno prate, pa kada toga nestane onda prekini s govorom. Neko upita: - A kako se to pozna? On odgovori: - Kada vidiš da počnu jedni u druge gledati i počnu zijevati onda prekini sa govorom”²³

- Također je Poslanik, s.a.v.s., vodio računa da govor bude na nivou onoga koji ga sluša, imajući u vidu raznolikost ljudi, njihovih sredina, mentaliteta i sposobnosti da razumiju određenu tematiku.

- Alija, r.a., kaže: “Pričajte ljudima ono što oni mogu razumjeti, zar želite da ljudi zaniče vjeru u Allaha, dž.š., i Njegovog poslanika.”²⁴

- Abdullah ibn Mes’ud, r.a., kaže: “Nećeš nikad govoriti ljudima ono što oni ne mogu razumjeti, a da nekima od njih to neće predstavljati smutnju i zabunu.”²⁵

- Također, se prenosi od Ebu Derda’a, r.a., i drugih ova izreka:

“Svako mjesto ima svoj govor.”²⁶

- Daija također mora poznavati i imati osjećaj za sredinu u kojoj se nalazi i djeluje, da ne bi njegov nastup izazvao kontraefekat i da

ljude ne bi dovodio u zabunu. Najbolji primjer za ovo imamo u izreci Muhammeda kada se on obraća Aiši, r.a., govoreći:

“Aiša, da tvoj narod nije skoro izašao iz džahilijjeta ja bih srušio Kjabu i napravio je (onakvu kakva je bila u vrijeme Ibrahima, a.s.) sa dvoje vrata.”²⁷ Dakle, Poslanik, s.a.v.s., pored toga što ima direktan kontakt sa Allahom, dž.š., od koga može dobiti podršku za svoja djela i postupke, budući da je to bilo vrijeme kada se Kur’an objavljivao, vodi računa o tome kako će njegova sredina reagovati.

Također se prenosi da je imamu Šafiji - rahimehullah - jednom prilikom, kada je posjetio Bagdad i klanjao, kao imam u džamiji u blizini kabura Ebu Hanife, tada je Šafija tiho učio (u sebi) bismillu i nije učio Kunut-dovu na sabahnamazu, što je inače pravilo u njegovom, šafijskom mezhebu. Postupio je shodno mišljenju Ebu Hanife, znajući da je to praksa koja je u toj sredini općepoznata. Kada su ga upitali zašto nije učio bismillu naglas i zašto je ispustio Kunut-dovu, on je rekao: “Zar vlasnik ovoga kabura (pokazujući na Ebu Hanifin kabur) ne zaslužuje da bude poštovan.”

- Poslanik je pozivao u islam na najljepši i najpristupačniji način, prikazujući vjeru laskom i prihvatljivom. Kada bi god bio u dilemi od dva načina koja će birati uvijek bi izabrao ono lakše, ako u tome ne bi bilo grijeha a ako bi to bio grijeh daleko bi od toga bježao. Također je svoje ashabe podsticao na to govoreći: “Vi ste poslali da ljudima olakšavate a ne da otežavate.”²⁸ Bio je protiv pretjerivanja u vjeri i tražio je umjerenost. U jednom hadisu Poslanik, s.a.v.s., kaže:

“Ova vjera je uistinu jaka pa u nju ulazite polahko, jer onaj, ko bude previše brzo tjerao svoju jahalicu (tj. bio pretjeravao u vjeri) niti će na cilj stići niti će svoju jahalicu ostaviti u životu.”²⁹

- Govor daije treba biti razgovijetan i jasan kako bi ga slušalac mogao zapamtiti. Aiša kaže: “Allahov Poslanik nije govorio kao što vi brzo govorite, njegov govor je bio razgovijetan i jasan, tako da je onaj koji bi ga slušao mogao odjednom sve zapamtiti.”³⁰ Neke stvari bi ponavljaio i po nekoliko puta ako bi to bilo potrebno. Enes, r.a., kaže: “Poslanik je neke riječi ponavljaio i po tri puta kako bi ga slušaoci razumjeli.”³¹

- Daija se treba kloniti usiljenosti i pretvaranja u govoru jer je Poslanik to mrzio i na to je upozoravao. Omer, r. a., kaže:

“Bila nam je zabranjena usiljenost i izvještačenost.”³² U to se ubrajaju i oni koji prilikom govora žele pokazati svoju govorničku sposobnost pa pri tome krive usne i prenaprežu se, a kao cilj imaju skretanje pažnje na sebe i pretjerivanje u izboru pojedinih riječi i tome slično. Sve to je pokuđeno od Poslanika s.a.v.s.

- Također, muallim treba voditi računa o svom izgledu i pedantnosti. Prenosi se da je imam Malik ibn Enes kada bi pošao na predavanje uredio svoju bradu i dotjerao svoj izgled iz poštovanja prema Poslaniku, s.a.v.s., čije hadise je citirao. Kaže se da je u konkursu za imama jedne džamije u Turskoj između ostalog traženo da: zna Kur’an napamet, da bude stručan za taj posao, da poznaje druge vjere, da zna govoriti neke od stranih jezika i da ima lijep i uredan izgled.

Allahu naš, ti nam se smiluj i pomози nam u slijedenju Muhammeda, s.a.v.s. (Amin) **m**

¹ *Musned* 3/328.

² Sura Merjem, 54.

³ Sura Merjem, 31-32.

⁴ Sura Enbija', 72.

⁵ Sura Enbija', 79.

⁶ Sura Enbija', 85.

⁷ Sura Enbija', 107.

⁸ Sura Kalem, 4.

⁹ Sura Maide, 15.

¹⁰ Bilježi ga Malik.

¹¹ Sejjid Hava, *Esas fi-s-sunne ve fikhiha* 1/51.

¹² Šahsijetur-resul, Abdulhalim Uveys, str. 67.

¹³ Sura Alu Imran, 159.

¹⁴ *Esas fi-s-sunne ve fikhiha* 1/49.

¹⁵ Bilježi ga Tirmizi, *Šemail Muhammedijje* 196 (328)

¹⁶ Bilježi ga Tirmizi, *Šemail Muhammedijje* 196 (327)

¹⁷ Bilježi ga Tirmizi, *Šemail Muhammedijje* 184 (301), a također Buharija, Muslim i Ebu Davud.

¹⁸ Ibn Tejmije kaže: Značenje ovog hadisa je ispravno, mada on nema pouzdanog seneda. Pogledaj Silsile daife 1/101.

¹⁹ Sura Abese, 1-11.

²⁰ Kurtubijev Tefsir 19/139.

²¹ Fi zilali-l-Kur'an 6/3826.

²² Muttefekun alejhi. Buharija 1/162 u *Kitabu-l-ilmu* i Muslim 4/2172 u *Kitabu-l-munafikin*.

²³ Sejjid Hava, *Esas fi-s-sunne ve fikhiha* 1/100.

²⁴ Buharija 1/225 (127).

²⁵ Muslim.

²⁶ *Mekasid hasene* 340 (870) i *Kešfu-l-hafa* 2/146 (2069).

²⁷ Tirmizi, Nesai i Ahmed.

²⁸ Buhari.

²⁹ Ahmed.

³⁰ Tirmizi u Šemailu.

³¹ Tirmizi u Šemailu.

³² Buhari.